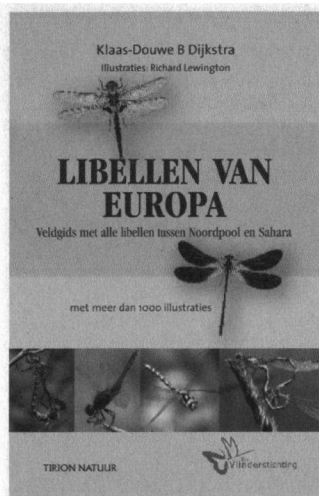

Nieuwe uitgaven

Libellen van europa

Het gaat goed met de libellen. Dat geldt op meerdere fronten. Allereerst zijn de afgelopen jaren gestaag steeds meer libellensoorten teruggekeerd op de Nederlandse faunalist. Sommige zijn teruggevonden op weinig bezochte plekken, andere keerden terug door de verbeterde waterkwaliteit of zijn als nieuwkomer gearriveerd als gevolg van het opwarmende klimaat. Daarnaast hebben zich het afgelopen decennium steeds meer natuurminnaars aangesloten bij de groep libellenwaarnemers. Geen andere diergroep is de laatste tijd zo in populariteit gestegen als de libellen. Is deze stijgende populariteit een reden om in het kleine Nederlandse taalgebied een tweede libellengids te laten verschijnen naast de succesvolle 'Veldgids libellen' van de KNNV (waarvan vorig jaar de 5e druk verscheen)? De Nederlandse vertaling van de oorspronkelijk Duitstalige gids van Gerhard Jurzitza (verschenen

in 2001) kwam binnen enige tijd in de ramsj terecht. Gaat dat ook met deze Nederlandse vertaling van de oorspronkelijk in 2006 in Engeland verschenen libellengids gebeuren? Het antwoord op deze vraag is een volmondig 'NEE'. Het boek is een juweeltje en een zwaargewicht voor de libellenwaarnemers die verder willen kijken dan de Pyreneeën of die bereid zijn meer in detail de in Zuidoost-Europa naast elkaar voorkomende lastige soorten als *Lestes viridis* en *Lestes parvidens* uit elkaar te houden. Ook de Nederlandse vertaling blijkt de Engelse waardering "a new benchmark in dragonfly field Works" waar te maken.

De gids is samengesteld en voor een groot deel geschreven door Klaas-Douwe Dijkstra en geïllustreerd door Richard Lewington. Deze illustrator was ook de persoon die 'Nachtvlinders, Veldgids met alle in Nederland en België voorkomende soorten' (2006) zeer verdienstelijk illustreerde. In 1997 had hij ook al de tekeningen in de in Engeland verschenen gids van Steve Brooks ('Field Guide to the Dragonflies and Damselflies of Great Britain and Ireland') verzorgd. De nu verschenen veldgids kwam voort uit de behoefte van deze tekenaar alle soorten van Europa te tekenen. Om de teksten bij de gids te schrijven werd de Nederlander Klaas-Douwe Dijkstra benaderd. De Engelse uitgave uit 2006 is nu in het Nederlands vertaald door Guido Keijl. Het boek geeft een prachtig geïllustreerd overzicht van de libellen 'van de Noordpool tot de Sahara'. Naast enkele inleidende hoofdstukken is een 'libellenregiogids' opgenomen. Daarin staan per land locaties en regio's aangegeven waar interessante libellensoorten gevonden

kunnen worden. Per geslacht en per soort wordt de determinatie besproken. Bij de geslachten en families staan korte tabellen: overzichtelijke keuzereeksen om het op naam brengen te vereenvoudigen. Ze lijken prettiger te werken dan lange dichotome tabellen. Door de zeer beknopte vorm zonder verdere uitleg zullen die tabellen echter niet altijd voor iedereen duidelijk zijn (zoals in het geval van de rombouten, de Gomphidae).

Bij de soortbesprekingen worden zowel veldkenmerken als handkenmerken aangereikt en wordt aandacht besteed aan de variatie binnen de soort. Verder wordt bij elke soort beknopt het voorkomen besproken, wat met kaartjes geïllustreerd wordt. De illustraties zijn zonder uitzondering fraai. De belangrijkste kenmerken worden vaak met pijltjes in de tekeningen aangegeven en zeer kort besproken. De bij de soorten geplaatste foto's zijn een welkome aanvulling. In de uitleidende appendices worden de keuzes voor wetenschappelijke en Nederlandse namen toegelicht en is een checklist van de in de gids opgenomen soorten gegeven. In deze checklist staan ook de Engelse namen opgenomen die K.-D. Dijkstra in zijn Engelstalige gids heeft opgenomen. Deze namen komen niet (in alle gevallen) overeen met de in Engeland gebruikte namen. Hij heeft gemeend dat de door de Engelsen gebruikte en in Engeland al ingeburgerde namen niet gericht waren op Europees gebruik. De toekomst zal leren welke namen er op Europees niveau gebruikt gaan worden.

Deze toch al fraaie gids zou nog completer zijn geweest als een aantal kansen was benut. Ten eerste zijn in de Nederlandse

vertaling dezelfde kleurendrukplaten gebruikt als in de Engelse versie. Hierdoor zijn de vraagtekens in de verspreidingskaarten uit de Engelse versie nog steeds aanwezig. In de zomer van 2007 is echter een aantal van de op de Balkan geplaatste vraagtekens opgelost. Zo blijkt *Cordulegaster boltonii* niet in Roemenië voor te komen en *Somatochlora alpestris* juist wel. Het was een mooie aanvulling geweest als deze recent opgedane kennis in de Nederlandse uitgave was meegenomen. Ten tweede dekt de titel van het boek 'Libellen van Europa' net niet helemaal de lading. Het Europese deel van Rusland, Kazachstan en de Kaukasusstaten zijn namelijk niet in de gids meegenomen. Hierdoor ontbreken vijf soorten uit het 'verre oosten' van Europa (*Sympecma gobica*, *Ischnura aralensis*, *Coenagrion ecornutum*, *Somatochlora graesi*, *Sympetrum arenicolor* en *Sympetrum tibiale*). Met de opname van deze soorten had het inderdaad een gids voor alle nu bekende soorten van Europa kunnen zijn. Daarentegen zijn in de gids wel 25 nog nooit in Europa waargenomen soorten (7 Zygoptera en 18 Anisoptera) uit Noord-Afrika en Turkije opgenomen. Soorten van plaatsen die men als vakantiegebied eerder aandoet dan bijvoorbeeld Georgië.

Er zijn ook enkele verbeteringen te vinden ten opzichte van de oorspronkelijke Engelstalige uitgave. Het meest in het oog springend is het gebruik van de schutbladen. Voor iemand die de terminologie van de bouw van de libel wil naslaan is er op het voor-schutblad een uitgebreide set illustraties met verwijzingen opgenomen. Op het achterschutblad staan de gebruikte kleuren in de verspreidingskaartjes uitgelegd.

Dat is zeer overzichtelijk en scheelt een hoop zoekwerk in de gids. Ook zeer gebruiksvriendelijk is de verwijzing onder het kaartje van de 'libellenregioïds' (op blz. 36) naar de paginanummers waar de landen besproken worden. Kortom, de 'Libellen van Europa' is een prachtig boek geworden. Voor iedereen die serieus met libellen in Europa aan de slag wil mag deze gids niet in zijn of haar (veld)bibliotheek ontbreken.

Deze recensie verscheen eerder in Entomologische Berichten. Het boek is een vertaling van The Field Guide to the Dragonflies of Britain and Europe uit 2006 (British Wildlife Publishing, door GO Keijl).

Dijkstra K.-D.B. & R. Lewington (illustraties) 2008. Libellen van Europa: veldgids met alle libellen tussen Noordpool en Sahara. Tirion Uitgevers BV, Baarn. ISBN 978-90-5210-700-4. Formaat 14x22 cm, 320 blz., gebonden, harde kaft, met meer dan 1.000 illustraties in full colour. Verkrijgbaar bij de boekhandel. Prijs: € 39,95.

Marcel Wasscher

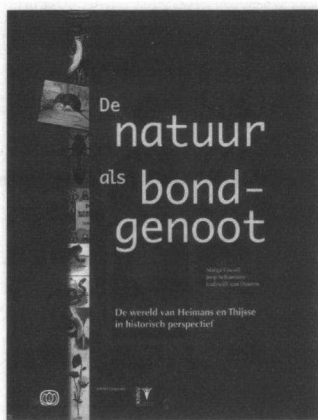
Terug naar het Lindewoud

Het overgrote deel van het Nederlandse bos staat op arme, verzuurde bodem. Ze zijn arm aan soorten en hebben een eenvormige structuur. Fleurige voorjaarssoorten of andere echte bosplanten komen niet of nauwelijks voor. Dat kan ook anders. Een bosbeheerder kan veel profijt hebben van een alternatieve boomsoortensamenstelling: een hogere biodiversiteit, een aantrekkelijker bos voor recreanten, ontzuring van de bosbodem en verhoging van de bodemvruchtbaarheid. Strooiselkwaliteit is daarbij het sleutelwoord en soorten met goed afbreekbaar strooisel kunnen het hele boscosysteem radicaal veranderen. Dit boek geeft aan hoe het 'linde-effect' werkt, waar kansen liggen en waar juist niet. In Fryslân liggen die kansen vooral langs de oostgrens van onze provincie. Veel aandacht is er voor de praktische toepassing: hoe te beginnen, welke problemen zijn er te verwachten en hoe zijn die op te lossen? Het legt uit dat met een keuze voor boom- en struiksoorten met rijk, goed afbreekbaar strooisel de negatieve spiraal van verzuring en verarming kan worden doorbroken. Goede bodemverbeteraars zijn soorten als Es, Esdoorn, Iep en Hazelaar, maar bovenal de Linde. Referentie voor ons bos van de toekomst is het (prehistorisch) Atlantisch lindewoud, een gemengd eiken-lindebos met veel Hazelaar en tapijten Bosanemoon in de ondergroei. Een boek voor bosbeheerders, boscoloogen en eigenlijk alle liefhebbers van het Nederlandse bos.

Patrick Hommel, Rein de Waal, Bart Muys, Jan den Ouden en Theo Spek 2007. Terug naar het lindewoud; strooiselkwaliteit als basis voor eco-

gisch bosbeheer. KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN 978 90 5011 266 6. Formaat 16,5 x 24,0 cm, 72 blz., genaaid gebonden, full colour. Verkrijgbaar bij de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl. Prijs: € 29,95 (KNNV-ledenprijs € 26,95).

Karin Uilhoorn

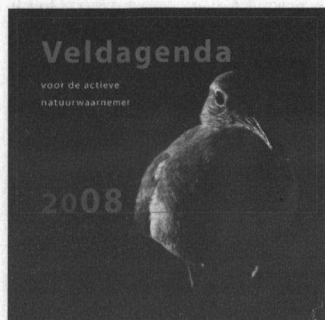
De natuur als bondgenoot

Wat heeft de uitvinding van het prikkeldraad te maken met de natuur? Wie kwam in Nederland op het idee om 'monumenten' van de natuur te behouden? Welke invloed hadden de Verkade-albums op de belangstelling voor natuurstudie? Op deze en andere vragen geeft 'De natuur als bondgenoot' een antwoord. Het boek beschrijft de toenemende aandacht en zorg voor natuur en landschap, vanaf het midden van de 19e eeuw tot heden (2005). Anderhalve eeuw geleden was er nog natuur in overvloed in Nederland en dachten men niet aan natuurbescherming. Sindsdien is er veel veranderd. Dat er in een dichtbevolkt land als Nederland nog mooie en soortenrijke natuurgebieden aanwezig zijn, danken we aan een krachtige natuurbeschermingsbeweging die omstreeks 1900 ontstond. Door de mens te beschouwen als bondgenoot

van de natuur – en niet als slaaf of heerser – legden de onderwijzers Heimans en Thijssen de basis voor een evenwichtige houding tegenover de natuur. Een houding waarbij natuurbescherming en economische vooruitgang niet als tegenstrijdig worden gezien, maar met elkaar verweven zijn. 'De natuur als bondgenoot' bestaat uit een kroniek met opmerkelijke wetenswaardigheden en vijftig essays over personen en zaken die betrekking hebben op het erfgoed van Eli Heimans en Jac.P. Thijssen. De essays betreffen noodgedwongen een (persoonlijke) keuze uit een groot aanbod, zoals de schrijvers zelf ook aangeven in de inleiding. Er zijn hoofdstukken gewijd aan grote namen als Strijbos, Tinbergen en Westhoff, aan natuurorganisaties als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Provinciale Landschappen, maar ook aan onderwerpen als natuuronderwijs en de Verkade-albums. In het boek is een groot aantal, deels niet eerder gepubliceerde, illustraties opgenomen uit het bezit van de Heimans en Thijssen Stichting en andere organisaties. Een kijk-, lees- en naslagboek dat eigenlijk in geen enkele boekenkast zou mogen ontbreken!

Maga Coesèl, Joop Schaminée & Lodewijk van Duren 2007. De natuur als bondgenoot. De wereld van Heimans en Thijssen in historisch perspectief. KNNV Uitgeverij in samenwerking met het IVN. ISBN 978 90 5011 224 6. Formaat 23,5 x 29,7 cm, 288 blz., genaaid gebonden, full colour. Verkrijgbaar bij de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl. Prijs: € 29,95 (KNNV-ledenprijs € 26,95).

Karin Uilhoorn

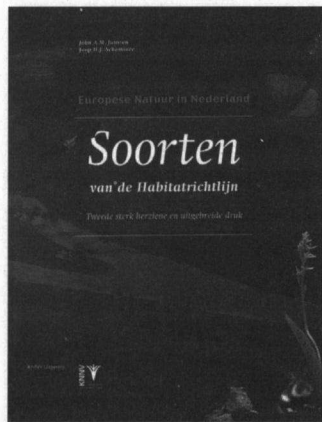
Veldagenda 2009

Deze sfeervolle bureauagenda met prachtige natuurfoto's en stijlvolle teksten van Ruben Smit, ecooloog en natuurfotograaf van internationale klasse (onder meer bekend van het boek 'Verborgene Veluwe'), brengt de Nederlandse natuur op haar allermooist in beeld. De agenda bevat veel praktische tips en informatie voor de actieve natuurwaarnemer. Smit weet als geen ander de Nederlandse natuur vast te leggen. Zijn adembenemende foto's zijn internationaal bekend: in 2005 veroverde hij de titel 'BBC Wildlife Photographer of the Year'. Voor de Veldagenda 2009 heeft hij opnieuw een aantal parels geselecteerd: een Oeverlibel die uit zijn larvenhuidje klimt, bedelende jongen van de Lepelaar in een mistig landschap, pluizen van paardenbloemen die door een windvlaag worden meegenomen... van een weids landschap tot een detail in close-up, Ruben Smit verheft de natuur tot kunst.

In de veldagenda ziet u elke week een dier, plant of landschap met een schoonheid die u wellicht niet van de Nederlandse natuur kent. De sfeerteksten van Smit nemen u mee in deze betoverende wereld en in het betreffende seizoen. Smit combineert zijn kennis met enthousiasme, oog voor detail en een groot gevoel voor stijl. Naast informatie over de fenologie (wat bloeit wanneer of wie zingt wanneer) en over de

zon en de maan, bevat de agenda ook aankondigingen van natuuractiviteiten, zoals lezingen en natuurdagen van natuurorganisaties. Voor liefhebbers van fotografie heeft Smit praktische tips over hoe de foto gemaakt is en hoe u een weids landschap het beste in beeld krijgt. De veldagenda biedt een schat aan beelden en informatie, waar u ook ná 2009 graag in zult blijven bladeren. Voor de actieve natuurwaarnemer is er voldoende ruimte in de agenda om zelf waarnemingen in te vullen. Ideaal als cadeau, voor uzelf of voor anderen.

Ruben Smit 2009. Veldagenda 2009, voor de actieve natuurwaarnemer. KNNV Uitgeverij in samenwerking met IVN en VOFF ISBN 978 90 5011 275 8. Formaat 19 x 18 cm, 120 blz., ringband, slappe kft met flappen voor en achter, full colour met talloze foto's. Verkrijgbaar bij de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl. Prijs: € 12,95 (KNNV-ledenprijs € 9,95).

Soorten van de Habitatrichtlijn

In Nederland komen tientallen bijzondere planten- en diersoorten voor die Europese bescherming genieten. Dit boek presenteert deze bijzonderheden op fraaie wijze in zowel woord als beeld. Groene glazenmaker,

Vroedmeesterpad, Gladde slang, Grijze grootoorvleermuis en Hazelmuis zijn enkele voorbeelden van de inheemse zeldzaamheden die zo bijzonder zijn dat ze op Europees niveau worden beschermd. De landen van de Europese Unie werken samen aan de realisatie van een ambitieus netwerk van beschermde natuurgebieden: Natura 2000. Doel hiervan is het behoud en herstel van de Europese biodiversiteit. Om het voortbestaan van soorten en habitattypen te garanderen zijn de Vogel- en Habitatrichtlijn opgesteld. De eerste beoogt de bescherming van vogels en hun leefmilieu, de tweede richt zich op habitattypen en overige soorten. 'Soorten van de Habitatrichtlijn' geeft een mooi overzicht van alle planten- en diersoorten waarvoor Nederland in Europees verband verantwoordelijkheid draagt. Ten opzichte van de eerste druk (2004) is de tweede druk sterk herzien en aangepast aan de meest recente Europese ontwikkelingen. Zo zijn er sinds 2004 vele nieuwe soorten in ons land ontdekt, waaronder de Zeggekorfslak. Ook de – in 2002 geïntroduceerde – Otter is toegevoegd, evenals soorten uit Bijlage IV, waaronder de Hamster, Zandhagedis en Knoflookpad: soorten die regelmatig de pers halen omdat ze tot conflicten leiden tussen economie en ecologie. Het vraagteken van de vorige editie in het verspreidingskaartje van de Gestreepte waterroofkever die in Fryslân voor veel commotie heeft gezorgd (Polderhoofd kanaal), is in deze uitgave vervangen door een stip. Het boek bevat bijdragen van bekende Nederlandse natuurexperts. Van iedere soort worden de kenmerken, ecologie, Nederlandse en Europese verspreiding en aspecten van

beheer en bescherming beschreven. Kleurenfoto's van hoge kwaliteit, gemaakt door vooraanstaande natuurfotografen in Nederland en België, brengen de soorten en landschappen helder in beeld. Sfeervolle tekeningen van Ed Hazebroek en duidelijke kaartjes maken de uitgave compleet. De tweede druk van deze uitgave over beschermde diersoorten in ons land van de Habitatrichtlijn is uitgebreid (met o.a. kikkers, padden en vleermuizen) en bevat actuele informatie over 66 soorten waarvoor Nederland verantwoordelijk is. Eerder verscheen Habitattypen (2003); in het derde deel van de reeks Europese Natuur in Nederland komen de gebieden van de Habitatrichtlijn aan bod.

John A.M. Janssen & Joop H.J. Schaminée 2008. Soorten van de Habitatrichtlijn. Europese Natuur in Nederland. Tweede, sterk herziene en uitgebreide druk. KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN 978-90-5011-278-9. Formaat 21 x 27 cm, 184 pagina's, genaaid gebonden, full colour met foto's, tekeningen en kaartjes. Verkrijgbaar bij de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl. Prijs € 34,95 (KNNV-ledenprijs € 31,95).

Karin Uilhoorn